

hírű pedagógus-tankönyvíró *Comenius*, vagy a Dunáról monográfiát készítő kiváló katona-geográfus: *Marsigli*. A hal „hivatalos” neve (a szakirodalomban szokásos nagybetűs írással) *Vörösszárnyú koncér* (*Leuciscus rutilus* L.). Mélán viseli ezt a nevet, mivel úszói világos vörösek. Indokolt tehát, hogy a népdalban szereplő képviselőjétől ne *tiedeljük el* becsületet és mondhatnánk

költőien realista nevét — annál kevésbé, mivel kerek szárnyú keszeget, tudomásom szerint, nem ismer a halászati irodalom.

Úgy gondolom, a fenti példák igazolják, hogy a „Mi dalaink” új kiadásában s más daloskönyvekben érdemes lenne hasonló megjegyzéseket fűzni a népdalszövegekhez.

Morvay Péter

Hozzászólás Horváth Kálmán Helytörténeti múzeum a váli műemlék-templomban című cikkéhez¹

Valóban különlegesen „nagy kultúr-szolgálat” az a munka, amit a váli plébános, *Horváth Kálmán* végzett, helytörténeti múzeumot rendezve be műemlék-templomában. Kezdeményezése bizonyára nemcsak a szakemberek érdeklődését kelti fel, hanem — bízunk benne — elindít sok más hasonló kezdeményezést is.

A falu múltjának tárgyi emlékeire mindössze néhány éve figyelt föl az ország közvéleménye. A magyar népdalkincset *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* annakidején szinte az utolsó pillanatban kezdte összegyűjteni, megmentve azokat a pusztulástól. Most a tárgyaknak az összegyűjtése is az utolsó pillanatban indult meg. A háztartási és kézműves munkák, az öltözködés és a lakásviszonyok az elmúlt évtizedekben szinte egyik napról a másikra megváltoztak, s ezáltal kicserélődtek a munkaeszközök, a ruhadarabok, a lakás berendezési tárgyai is. Ha idejében nem gondoskodunk összegyűjtésükről és megőrzésükről, akkor a falusi életforma gyors változása, a sok új építkezés és a modernizálás következtében pótolhatatlanul veszendőbe mennek. A tegnap használati tárgyai így a ma múzeumnak értékes darabjaivá válhatnak, hiszen híven tükrözik elmúlt korok életét, munkáját, művészetét.

A gyűjtést segíti, de nehezíti is, hogy napjainkban divattá lett a népművészeti, sőt a népi használati tárgyak gyűjtése is. Értékes emlékeink így könnyen az öncélú modernkedés, vagy a haszonlesés áldozatául eshetnek. Kevesen vannak olyan helyzetben, mint egy-egy község lelkésze, hogy minden

gyanúsítástól mentesen, önzetlenül, ilyen nagyértékű gyűjtőmunkát végezhetnek, valóban az egész község javára, de a nemzeti kultúra gazdagítására is.

Horváth Kálmán úttörő kezdeményezéséből kiviláglik, milyen körültekintéssel, hány szempontot figyelembe véve lehet csupán elvégezni ezt a feladatot. Ha a föllelhető, a községben kallódó anyagot összegyűjtöttük, akkor még csak az elején vagyunk a munkának. Ezután már csak avatott szakemberek segítségével dolgozhatunk igazán eredményesen tovább, hogy az anyagot megfelelően elrendezve, a jövő számára konzerválva a kiállítási térhez alkalmazkodva állíthassuk ki. A cikkíró elmondja, milyen lelkes segítőkre talált munkája közben. Bizonyára mindenütt akadnának lelkes és önzetlen segítők a muzeológusok, régészek, kiállításrendezők, belső építésszek között is, akiknek közreműködése nélkül a legértékesebb darabokat tartalmazó gyűjteményből sem lehet valóban értékes kiállítás.

A legjobb megoldás kétségtelenül az, ha a templomon kívül, esetleg egy ahhoz csatlakozó helyiségben, megmaradt műemléktoronyban vagy épületrészben, esetleg a plébánia valamelyik helyiségében rendezzük be helytörténeti kiállításunkat, vagy — hiszen itt egy egész falu közös ügyéről van szó — a községnek egy erre a célra rendelkezésre bocsátott házában, helyiségében.

Ha végképp nincs máshol alkalmas helyiség, s a gyűjtött anyag — mint Válon is — kiállításra érdemes, akkor felhasználható a templom is, amennyiben méretei, kihasználtságának mértéke

¹ Horváth Kálmán cikke a Honismereti Híradó 1974. 3. számában jelent meg.

és építészeti stílusa ezt lehetővé teszi. Ekkor azonban a gyűjtött anyagot annak tudatában kell elhelyezni, hogy nem múzeumba, hanem templomba kerül. Egy-egy múzeumépületnek az a célja, hogy falain belül értékes-érdekes, megőrzésre és kiállításra méltó tárgyakat őrizzen. A múzeumot e tárgyak érdekében hozták létre az épület egésze alárendelt eszközként szolgálja a kiállított gyűjteményeket. Más a helyzet a családi otthonban, vagy akár a színházban, a templomban is. Ezek az épületek is őrizhetnek egy-egy értékes, megőrzésre és kiállításra alkalmas tárgyat, de ezek nem önmagukért vannak első-sorban hanem az épületet díszítik, gazdagítják, az összfunkciót szolgálva.

Ha a templomban állítunk ki tárgyakat, képeket, írásokat, akkor azokból annyit, olyat és úgy helyezhetünk el, hogy a vallásos áhitatot (tehát az épület eszmei funkcióját) tegyék teljesebbé. Erre jellegüknél fogva alkalmasak lehetnek egyházi ruhák, kelyhek, megfelelő témájú szobrok, festmények; megfelelő környezetben azonban alkalmassá tehetők különböző használati eszközök, népművészeti tárgyak, vagy akár egy-egy levél, okirat is. Ezek ilyenkor szinte jelképpé növekedve illeszkednek bele a környezet eszmei-esztétikai összhatásába.

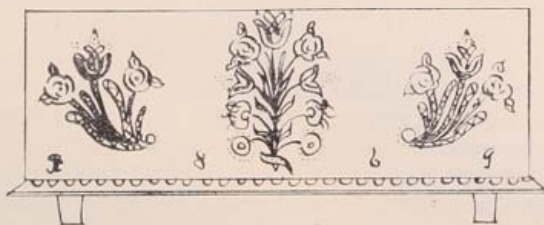
Ha azonban gyűjteményünk akkora, hogy jellegénél vagy mennyiségénél fogva szinte már önálló múzeum, akkor ez nem húzódhat meg egyszerű díszítőelemként az istentiszteletré szánt térben. A gyűjtemény ekkor kiállítási termet igényel, erre pedig az istentiszteletré használt tér nem alkalmas. Ha megfelelő belső térkiképzéssel, az összhatás megbontása nélkül lehetséges, akkor ilyen esetben célszerű leválasztani egy részt a templom bensejében, s az így kialakított előcsarnokban, oldaltérben rendezhetjük be kis kiállításunkat. (Ahogy a templomok előcsarnokaiban sokhelyütt újságokat, kegytárgyakat

árusítanak, vagy faliújságokat, hirdetményeket helyeznek el.)

A váli templom értékes gyűjteménye is így valhatnék igazán a templom és a község, sőt az egész magyar kultúra kincseve: ha egyseges belső térkiképzéssel simuina bele a templom össz-funkciójába. Az istentiszteletré céljaira jelenleg a templomtérnek csupán kisebbik felét használják, a hosszahajóban einhelyezett padokkal és a hosszahajó végébe tett szembemiséző oltárral. Üresen tátong azonban a hosszahajót követő hatalmas, kerek, kupola alatti tér és az ezt lezáró szentély. A korszerű igényeknek megfelelő, a hívók és a misézó pap közösségét jobban hangsúlyozó centrális istentiszteleti teret a kupola alatti kőralakú területen lehetne kialakítani, középre helyezett oltárral s az oltárt körülvevő padokkal. (A szentély a tabernákulummal és a stallummal szervesen kapcsolódhatnék ehhez a térhez.) Ilymódon a templom hosszahajójának egy része (vagy akár egésze!) felszabadulhatna, s itt előcsarnokfélét lehetne kialakítani, olyan térelválasztással, amely a monumentális belső tér egységét mégsem bontaná meg. Az így keletkezett előcsarnokban s a hozzá csatlakozó gyóntatókápolnában aztán önálló, egységes kiállítási helyiséget lehetne berendezni.

Szerte az országban folyik a műemléktemplomok restaurálása az Országos Műemléki Felügyelőség irányításával és támogatásával. A katolikus templomokban pedig — gyakran a restaurálási munkálatokkal párhuzamosan — a II. Vatikáni Zsinat irányelvei szerint átalakítják a belső térelrendezést. Templomaink átfarmálódásának korszaka egybeesik a népi, történelmi emlékek összegyűjtésének történelmi lehetőségével. S ha e kettős, sőt hármas feladatot alkalmas emberére talál, akkor — mint a váli példa is mutatja — igen szép eredményt hozhat.

Dr. Lukács László

Csomortáni festett láda 1869-ből